

Ett sekel i drama

- Ingegerd Aschan

**Ett collage och en tillbakablick över en av teaterkonstens
frontgestalter under 1900-talet**

*”Alla människors biografier börjar före deras
födelse och fortsätter efter deras död”*

Johan Asplund

(C) Willand Ringborg

Ett sekel i drama

- **Ingegerd Aschan**

**Ett collage och en tillbakablick över en av teaterkonstens
frontgestalter under 1900-talet**

Innehållsförteckning

Kapitel 1 Kort biografi och uppväxt

Kapitel 2 Teaterstudier och akademi

Kapitel 3 Läroverksteatern i Västerås

Kapitel 4 Dramapedagogikens härförare – uppdrag för skolan

**Kapitel 5 Dramapedagogiskt fotfäste, tidskriften Drama och Ingegerd
Aschan**

Kapitel 6 Akademien, igen

Kapitel 8 Hjalmar Bergman och Wadsterås

Bilagor

1 Ingegerd Aschans produktioner

2 Avskrift artikel i Åbo Underrättelser onsdagen den 23 augusti 1950

3 Röster om Ingegerd Aschan

Kapitel 1 Kort biografi och uppväxt

Ingegerd Ragnhild Valborg Aschan, född 14 februari 1917 i Stockholm, död 26 juni 2006 i Vreta klostets församling, Östergötlands län, var lärare, skådespelare och regissör. Hon var dotter till Willand och Inga Aschan (f. Petterson) och mor till Erik Aschan.

Aschan blev filosofie kandidat 1944, filosofie magister 1945. Hon studerade vid Det Kongelige Teaters elevskola i Köpenhamn 1941–42 och 1946–47, genomgick regiutbildning vid Dramaten 1948–50, erhöll Västerås stads kulturstipendium 1960 vilket möjliggjorde teaterstudier i USA 1960–61 och genomgick forskarutbildning i drama i Lund 1971–75.

Aschan var skådespelare vid Klassikerspelen i Uppsala 1945–52, teaterchef, regissör och skådespelare vid Wasa Teater i Finland 1950–51, vid Sveriges Radio, Riksteatern, Teatern Gamla Stan 1952, dramalärare 1953–82 och lärare vid Scenskolan i Malmö 1973–75 och Den Kongelige Teater i Köpenhamn. Hon var adjunkt i svenska och historia 1953–83 vid Västerås Läroverk, senare Rudbeckianska skolan, samt konstnärlig ledare och regissör vid Västerås läroverksteater från 1953.

Bland Aschans roller märks huvudrollen i Medea 1945 och 1947 i Uppsala, samt Jeanne i oratoriet Jeanne d'Arc på bålet av Arthur Honegger för Radioteatern med Tor Aulin som dirigent 1950.

Ingegerd Aschan var 1971–72 svensk redaktör för den nordiska tidskriften Drama och ordförande för den svenska riksorganisationen Föreningen för dramatisk verksamhet-

Hon var konsulent vid Skolöverstyrelsen 1962–65, ledamot av gymnasieutredningen 1962–63 och ledamot av Västerås kulturnämnd från 1962.

1976 var Ingegerd Aschan med och bildade en av de få urbana hembygdsföreningarna, Västerås hembygdsförening, och i dess regi ordnades en uppskattad diktläsningafton 1979.

Hon inledde med en betraktelse:

”Också en stad kan man längta till.... och känna som hembygd. En stad som är platsen för så intensivt liv och så många strävanden, där enskilda önskemål och offentliga krav slåss om utrymmet.

Västerås är en urgammal köpstad, ett religiöst fäste för Bergslagen, en skolstad som tidigt (1600-talet) var avsedd att vara universitetsstad och med biblioteksskatter av unikt värde.

Det är en modern industristad expanderande utåt världen, och dit mycket ungt folk strömmar till, en invandrarstad, en barnrik stad, en stad med levande konstnärsliv på alla konstens områden och en framgångsrik idrottsstad. Det är en stad med många sociala uppgifter och åtskilliga sociala svårigheter, väl lösta eller svårlösta.”

Ingegerd Aschan erhöll Västerås stads kulturstipendium 1960, 1981 och 2001.

Kapitel 2 Teaterstudier och akademi

Ingegerd Aschan gav sig efter studentexamen till Köpenhamn för teaterstudier på De Kongelige Teaters Elevskole 1940-41, ett synnerligen våghalsigt beslut i en högborgerlig familj. Återkommen till Sverige uppmanades hon av sin familj att inte lägga alla ägg i en korg, den osäkra teatervärlden, utan också att skaffa en utbildning för levebröd. Hon studerade svensk litteratur och historia vid Uppsala Universitet, blev fil kand 1944 och fil mag 1945 och säkrade då en grundutbildning för att bli läroverksadjunkt.

Efter denna trygghetsskapande insats återvände hon till Köpenhamn för att fullfölja sina teaterstudier 1946-47 och kvalificerade sig på så sätt för att som första, och enda kvinna antas till Dramatens Elevskolas då nyss etablerade regilinje som varade i sex år, vilken hon fullföljde 1948 -50. På skådespelarlinjen hade då 1948 antagits den mest namnkunniga elevskaran i skolans historia, vilket antagligen gav ömsesidig stimulans i elevkåren - bl a Jan-Olof Strandberg, Allan Edwall, Margaretha Krook, Ingrid Thulin, Yvonne Lombard, Lars Ekborg, Max von Sydow och Jan Malmström.

Ingegerd Aschan på Dramaten under elevskoletiden. Foto Yngve Karlsson, SvD 27/2 1950

Studierna varvade hon med teaterpraktik - *Medea* 1945 och 1947, *Antigone* i översättning av Björn Collinder, Jeanne i *Jeanne d'Arc på bålet* med musik av Arthur Honegger med tor Aulin som dirigent för Radioteatern 1950 m fl uppsättningar.

1950 kallades Ingegerd Aschan till Wasa Teater i Finland (svenskspråkig) som konstnärlig ledare och regissör och gjorde under perioden 1950-51 inte mindre än 12 produktioner.

Teaterns och dramatikens utveckling i praktik drev hon själv med sin Läroverksteater i Västerås, men akademisk fördjupning tog hon i sjok ungefär varje decennium. 1960-61 i USA, och 1971-75 med forskarutbildning i Lund (se vidare kapitel 6). Men teaterpraktiken fanns hela tiden där, hon gjorde uppsättningar för Läroverksteatern i Västerås och undervisade 1971-75 under Lundatiden både på Statens Scenskola Malmö och Den Kongelige Teater i Köpenhamn.

Kapitel 3 Läroverksteatern i Västerås

1953 påbörjade Ingegerd Aschan sin adjunktstjänst i svenska och historia på Läroverket i Västerås, senare omdöpt till Rudbeckianska skolan. Oklart hur och varför hon sökte sig just dit, med det var möjligen så att hon uppfattat att dels att skolan hade en rektor som var tillmötesgående mot nya lärare, dels att hon såg möjligheten att tydligare introducera dramatik i ämnet svensk litteratur. Och där fanns en teatergrupp, om än något vacklande, men som det visar sig, i ett livsprojekt.

Under 1950-talet fanns det organiserad försöksverksamhet med drama i många skolor inom vilka Arne Lydén i Nyköping, Margareta Söderwall i Umeå och Margit Björkquist på Sofia Flickskola i Stockholm var de mest välkända.¹

Västerås Läroverksteater startades 1952 av Lars Edström och Lars Gustafsson och hade lagt för sig en utmanande uppgift: Ludwig Holbergs *Maskeradbalen*. Arbetet gick trögt och efter ett halvår kallades den till Västerås nyankomna extra adjunkten Ingegerd Aschan att biträda i regi och organisation.²

I trettiofem år spelade föreningen, sedan Ingegerd med kraft tagit hand om rodret, minst en stor föreställning varje år och ofta flera. ”Hade det varit på riktigt skulle herr tredjeringaren Lars Gustafsson, som en rolig Petruccio, vakna som en berömd man idag”, skrev VLT om ”Så tuktas en arbigga” när man i maj 1954 invigde den egna scenen i Nya Annexet. Lars spelade mot Malin Berge, som också gjorde en uppmärksam roll. Den gamla teckningssalen som nu blev teater hade en scen på ca 9 x 5 meter och kunde klämma in ca 150 åskådare.³

Lars Edström, ledare för Läroverksteatern 1953 överlät stafettpinnen till Ingegerd Aschan. Han berättar efter att ha varit chef för Stockholms Stadsteater, 40 år senare:

”Frågan om lämplig spelplats löstes genom att den gamla teckningssalen i ”Nya annexet” tillfälligt stod tom, teckningssalen hade flyttats till nybyggda Hallskolan. Med rektor Olof Stenströms tveksamma godkännande annekterade vi lokalen och anpassade den till våra planer. Jag är osäker på om vi hade inhämtat tillstånd att såga sönder den fastbyggda katedern som tog upp huvuddelen av vårt tilltänkta scenutrymme, men ut åkte den. Ett dåd som förhoppningsvis nu är preskriberat. Som jag minns det var succén vid premiären pyramidal och det var uppenbart att vår teaterförening hade kommit för att stanna. Vi lyckades dessutom vi övertyga rektor Stenström om det positiva i att utrusta den gamla teckningssalen till en liten teaterscen med belysning, ridå, en loge och andra finesser.

¹ Grünbaum och Hägglund, sid 3

² Spaning

³ Arosensis 2006

Undervisning i dramatisk framställning, inte repetition på Teatervinden med skådespelarensemblen, utan vanlig lektion i ämnet svenska språket och litteraturen under ledning av adjunkt Ingegerd Aschan, Läroverket i Västerås. De till synes något okomfortabla eleverna förefaller tränas i emotionellt buren muntlig framställning, läsning prima vista ur ett dialogdrama, andningsteknik och logopedi med förstärkt räckvidd, därav de upphöjda positionerna. Lektorn i svenska, eller möjligen rektorn, har påkallats granska pedagogiken, och förefaller inte lättrodd, inte överens med och möjligen bekymrad över den okonventionella och slitagemässigt tveksamma användningen av skolans inventarier. Foto: Sverker Norelius

En stor del av ensemblen fångad på samma bild. Sittande på scenkanten Harry Hacksell⁴ och Gunnel Wallén, övriga fr v Peter Berggren, Göran Gustafsson, Kerstin Andersson, Ingegerd Aschan, Ruth Lindgren, Kerstin Widén, Lars Nyman, Marie Bohm, Tom Deutgen och Håkan Andersson. Bilden är förmodligen tagen 1961 vid instuderingen av *Tokiga Grevinnan* då Marie Bohm spelade huvudrollen.

Se bilaga 3, Röster om Ingegerd Aschan

Ett teaterdrivhus

Repertoaren på Läroverksteatern spände över den klassiska repertoaren, antiken, svenska dramatiker där där Carl Jonas Love Almqvist och Hjalmar Bergman sticker fram, men också påfallande återkommande: europeiska klassikerdrama. Komedin gavs plats, men också udda eller ”svåra” stycken som *Biederman och Pyromanerna* och (*Noshörningarna* av Eugen Ionesco?)

Ny dramatik spelades t ex *Medeas barn* av de unga arga Susanne Osten och Per Lysander.

Ordet gruppteater var ännu inte uppfunnet, än mindre kollektivteater, åtminstone hade de båda företeelserna ingen större grogrund på Läroverksteatern, begreppen passade mest in

⁴ Spaning

på nyproduktioner där pjäsen organiskt växte ut från en kritisk idé.⁵ Men, en nykomling som Hans Hacksell, sällan spelad dramatik av Almqvist, Bergman, avantgardet, klassiker, musikdramatik och kringfunktioner allt fanns med i hennes i hennes produktioner.

Medea

Medea av Euripides blir på något sätt ett stycke som återkommer hos Ingegerd Aschan: Dramat sätts upp 1964 och skickligt fångas den nya dramatiken upp med Susanne Osten och Per Lysanders *Medeas barn* 1979. Men det börjar långt tidigare. Inför Uppsala universitets 350-årsfirande 1945 ska dramat uppföras, och Ingegerd Aschan som då avlagt sin kandidatexamen vid universitetet anförtros genom sina Köpenhamnsmeriter att spela huvudrollen.

Foto: Sandberg, Paul

Upplandsmuseet

Ingegerd Aschan i centrum repeterar Medearollen omgiven av kören medan regissören Gunnar Planthaber följer med i manus

Utdrag ur artikel i Upsala Nya Tidning 18 maj 1945: "En festlig upptakt till universitetets firande av 350-årsjubileet blir det med stort intresse emotsedda framförandet i Botaniska trädgården av Euripides 'Medea' i Hjalmar Gullbergs översättning, vilket äger rum på kvällen 30 maj, alltså dagen före promotionen. Det kan sägas innebära ett återuppförande av en mer än trehundraårig tradition - det var nämligen 1610 och de närmast följande åren

⁵ (Ungefär då Läroverksteatern var 20 år gammal komponerades ett kammarmusikstycke med titeln MBL (Medbestämmandelagen) som satte § 36 i Saltsjöbadsöverenskommelsen 1936, ursprungligen § 23, ur kraft "arbetsgivaren leder och fördelar arbetet" som innebar att partituret som varje stämma fick innehålla en blank sida med instuderingsanvisningen att genomföra improvisation efter eget gottfinnande, och utan dirigent. Det är tveksamt om stycket någonsin framfördes, men stycket presenterades i kulturtidskriften Artes 1976.)

som Johannes Rudbeckius lät studenter i det fria uppföra antika skådespel. --- Gunnar Planthaber, som är initiativtagare till evenemanget och också iscensätter skådespelet, har liksom de övriga medlemmarna av hans ensemble legat i selen värre. Den senaste tiden har det repeterats praktiskt taget dagligen. Efter pingsten sätter man i gång med att repetera i kostym två gånger dagligen. Skådespelets huvudroll, Medea, innehas av Ingegerd Aschan, Upsala och körledarinna är Birgitta Egnér. I övriga ledande roller märktes Karin Moberger, Upsala, som Amman och Gunnar Planthaber själv som Jason, medan Kreon spelas av Hans Persson, Upsala, och Budbäraren av Ragnar Planthaber, broder till regissören."

Blodsbröllop

Blodsbröllop är en föreställning som torde vara fullständigt unik för skolteaterförhållanden skrev VLT i maj 1958.⁶ Etienne Glaser spelade rollen Månen.

Redan innan han debuterade i läroverksteatern hade Etienne Glaser erfarenhet av teater – här är barnstjärnan ca 14 år och sitter med en av favoritböckerna, en biografi om Gösta Ekman, och visar fotografen "Hamletgesten".⁷

⁶ VLT =Västmanlands läns tidning, citerat från Arosensis

⁷ Arosensis 2006

Tokiga grevinnan i Chaillot

Komedin blev återkommande i repertoaren, spelades 1959, 1961, 1971 och 1986. SvD skrev 1961 om Tokiga grevinnan: ... det var stundtals lika fullt på scenen som i den fullpackade salongen i skolans lilla teater... Den krävande huvudrollen hade lagts i händerna på Marie Bohm – och hon gav de dubbelbottnade replikerna pregnans och så pass mycket vimsighet, livstidsvisdom och senil trosvisshet åt rollen, som man begära av en så ung dam.⁸

En glad och tokig slängdans men med mycket allvar i botten, skriver signaturen Boson, alias Bertil Pettersson, i maj 1961 när han recenserar Tokiga grevinnan. En av föreställningens största tillgångar var Peter Berggrens dekor, och hans specialkomponerade musik var ett stämningsskapande stöd åt spelet. Det myllrar och gnistrar och glittrar på scenen som vattendropparna i en fontän, skrev Svenska Dagbladet. På bilden ser vi bl a Göran Gustafsson, Lars Nyman, Anders Berge, Mårten Sandberg och Enar Bergsman.⁹

⁸ Arosensis

⁹ Arosensis

Kapitel 4 Dramapedagogikens härförare – uppdrag för skolan

De två läsåren 1962/63 och 1963/64 hade hon Skolöverstyrelsens särskilda uppdrag som dramakonsulent i hela landet och besökte nära nog alla gymnasier och sammanträdde med skolledningarna, ett arbete som hon var mycket stolt över.

Ingegerd Aschan var långt ifrån först att uppmärksamma dramapedagogik som verktyg i undervisningen och att bidra till mål för elevmognaden. Ellen Key hade pläderat för att barnens skaparkraft skulle utvecklas i skolan, att se till varje barns behov och att främja kreativitet och ansvar. Margit Björkquist hade som rektor för Sofia flickskola i Stockholm anställt Elsa Olenius som hade dramatik varannan vecka där syftet var ”frigörande av uttrycksmedlen” för att underbygga talundervisningen i svenska språket.¹⁰

Dramatisk framställning i mer systematisk form hade varit i stort hänvisat till flickskolorna med sin medelklassprofil och dominans av humanistiska ämnen. Rut Hillarp, svensklärare vid Statens Normalskola i Stockholm, sedermera dramapedagogernas enfant terrible berättar: ”Där man hade en massa svensktimmar, spelade egna pjäser, skrev ’romaner’ och dikter, allt roligt som inte fick plats i en examensstyrd skola.”¹¹

I slutet av 1950-talet stod klart att en reformering av skolan på sikt var nödvändig, den gamla folkskolan om 7 år blev otillräcklig, en fusionering med realskolan till en förberedande gymnasie- eller yrkesskola började träda fram, den 9-åriga enhetsskolan, sedermera grundskolan linjerades, och hybriden flickskola hade blivit omodern. Detta innebar också att estetiska tillval blev möjliga i de högre klasserna i den föreslagna grundskolan. Bl a detta gjorde att dramatisk framställning kunde bli tillämplig också i musik och teckning, metoden kunde tillämpas i också andra ämnen.

Margit Björkquist blev 1957 ledamot av 1957 års skolberedning och drev starkt att drama skulle innehållas i ämnet svenska, svensklärare skulle arbeta med dramapedagogisk verksamhet, metodiken var viktig.¹²

Manegen var således krattad för att introducera ämnet i det som skulle stakas ut i SOU 1961:31 Läroplaner för grundskola och Fackskolor. Där sägs för högstadiet: ”Dramatisk framställning: läsning med fördelade roller, litterära rapsodier, gärna med inslag av talkörer, sång och musik, framförande av scener ur skådespel.”¹³

¹⁰ Rasmusson, sid 20

¹¹ Rasmusson, sid 82

¹² Sternudd, sid 122

¹³ SOU 1961:31, sid 26. Det är att märka att motsvarande avsnitt, men nivåanpassat, också anges för låg – och mellanstadiet. Detta innebar att dramatisk metod ansågs relevant för elevens utveckling under hela skoltiden, ett anmärkningsvärt resultat.

Skolöverstyrelsen (SÖ) blev på det klara med att den förstärkta inriktningen mot att införa dramatiska element i undervisningen inte skulle ske av sig självt. SÖ inkallade Ingegerd Aschan som särskild konsulent i dramatisk framställning och hon besökte varenda skola i landet under läsåren 1962/63 och 1963/64. Hon träffade skolledningar och modersmålslärare och pläderade för de metoder som skulle komma ifråga, rimligen med inflytande från Margit Björkqvist och Elsa Olenius grundläggande arbete.

Ingegerd Aschan var sannolikt ett lyckoval för SÖ med sin starka personlighet, medryckande framställning och ett personligt engagemang som stod över det mesta. Hennes meriter var enastående, internationell skolning, Dramaten regilinje, teaterchef i Vasa, egen undervisning på realskole- och gymnasienivå, ett antal professionella skådespelarinsatser och ledare för Läroverksteatern i Västerås. Inte minst genom sitt engagemang tillsammans med Elsa Olenius att inom ramen för Förening Nordens och Modersmålslärares regi, där Aschan undervisade i scenisk framställning.¹⁴

Hennes konsulentroll hos SÖ kvarstod fram till 1965 då hon av anförtroddes att skriva kursplanerna för dramatik framställning på gymnasiet, som då, efter att drama nu implementerats på de förberedande nivåerna, behövde moderniseras. Motsvarande arbete för fackskolan, den tvååriga utbildningen genomförde hon 1967.

Ingegerd Aschans arbete under åren 1962-67 med räckvidd och resor långt utanför Västerås innebar inte att arbetet och uppsättningar med Läroverksteatern upphörde, tempot gick ned något, men under 1962-67 genomfördes fem produktioner. Det dramapedagogiska utvecklingsarbetet fotades också i konkret praktik.

Man kan nog säga att Ingegerd Aschan var en av de viktigaste individuella aktörerna i utveckling av ämnet svenska inom det gigantiska arbetet att lägga om skolsystemet. Det faktum att estetiska ämnen introducerades och gavs som linjeval innebar att också ämnet svenska vidgades i sina expressiva delar, dramatisk framställning, och att hon genomförde uppdraget att fänga och vidarebefordra den humanistiska traditionen och den mer extensiva modersmålsundervisningen från flickskolan i det nya systemet.

Överhuvudtaget är det frapperande att det är kvinnorna och kvinnomiljön som bar fram en stor del av både teori, verkstad och utveckling av drama i skolan under 1960-talet. Här finns otvetydigt ett genusperspektiv.¹⁵ Utvecklingen sammanföll med en snabb emancipatorisk framgång för kvinnorna, här någonstans ligger en genusfråga som fordrar ytterligare forskning.

Fortbildningen blev en nyckelfråga:

”Karin Dahl på Skolöverstyrelsen organiserade under ... (1960-70-tal)... sommarkurser i drama för lärare. Så småningom kom det också in på grundskollärarytbildningen men med mycket begränsat timtal. År 1971 startade yrkesinriktade utbildningar i drama(tik) vid Lunds, Göteborgs, Uppsala och Umeå universitet samt vid Stockholms högskola. Först

¹⁴ Rasmusson sid 51

¹⁵ Rasmusson sid 49 ff

omfattade den bara en termin men 1973 utökades den till två och 1977 till tre terminer. Kurserna fick stor betydelse för att bredda intresset för drama och ge många lärare mod och kunskap att föra in drama i undervisningen. För några blev det starten till arbete som dramapedagog. Dessa kurser avvecklades successivt under 1980-talet”¹⁶.

Skolreformerna var inte okontroversiella. Moderniteten hade gjort sitt intåg. Från konservativa kretsar restes farhågor och aktivt motstånd. Avkristningen i allmänhet med skolreformerna i synnerhet angreps av Lewi Pethrus, pingströrelsens ledare blev frontfigur, demonstrationer anordnades och en namninsamling mot skolreformerna som hade gått ”med raska steg i avkristningens tecken.”

*”Man behöver bara nämna sådana exempel som skoldansen, sexualundervisningen, borttagandet av morgonandakterna, **införandet av regelrätt teaterundervisning** och nu senast nedskärningen av religionsundervisningen och borttagandet av namnet kristendoms kunskap ur gymnasiet.”¹⁷ (Förf markering)*

Drygt 2,1 miljoner namnunderskrifter samlades in!¹⁸ Lewi Pethrus kunde i slutet av 1963 konstatera att kristendomen inte bara var utsatt för ett hot, den hade också ett massivt stöd: *”Utan tvekan bör också de kristna genom vad som hänt stärkas i sin tro på möjligheten av en politisk strömkantring i kristen riktning”*¹⁹

Denna önskan om en ”politisk strömkantring i kristen riktning” skulle 1964 förverkligas i partiet Kristen Demokratisk Samling, med rötterna i en kritik av skolans försämring och med den då 80-årige Pethrus som vice ordförande. I riksdagsvalet i september 1964 var dock medvinden borta. KDS fick endast 1,8 procent av rösterna.²⁰

Men, skolreformerna genomfördes, och dramatisk framställning inarbetades succesivt i ämnet svenska, men också i näraliggande ämnen, med lärarkaderns växande vidareutbildning och engagemang. Något om Ingegerd Aschan lade grundstenen för, ett bygge hon engagerat arbetade vidare med bl a som lärare i scenisk framställning inom ramen för föreningen Norden och Modernmåslärarnas verksamhet (se ovan).

Men, som det ska visa sig, en hävstång i arbetet blev också ett utvidgat nordiskt samarbete runt tidskriften Drama.

¹⁶ Citerat efter Grünbaum och Hägg Lund, sid 4

¹⁷ Dagen 24/1 1964

¹⁸ Att jämföra t ex med Juluppropet 2016 för en generösare flyktingpolitik organiserat av Sveriges Kristna Råd, som samlade mindre än 80 000 underskrifter.

¹⁹ Dagen 17/12 1963

²⁰ Detta avsnitt baseras på Skolöverstyrelsen, forskarbloggen <http://www.skoloverstyrelsen.se/?p=1031>

Kapitel 5 Dramapedagogiskt fotfäste, tidskriften Drama och Ingegerd Aschan

Efter den stora skolreformen fanns i lärarkåren ett behov av att hitta en identitet och plattform för dramapedagogik utveckling. Det saknades både organisationer och fora för att komma samman och syresätta det bränsle som skolreformer och läroplansförfattare med sådan möda samlat ihop. Basen var förfarande entreprenörsdriven av namn om Björkquist, Olsenius, Aschan och Stig Starrsjö som skrev in drama i läroplanstexten för grundskolan 1962.

Visserligen hade man organiserat en dramaläraryörening, med det avsevärt mer omfångsrika namnet *Föreningen för dramatisk verksamhet*, givetvis med Ingegerd Aschan som ordförande, men medlemmarna var spridda som öar i havet. Ändringen skulle ske genom att den kritiska massan ökade genom nordiskt samarbete ökade. 1971 beslöt de nordiska dramaläraryöreningarna om en gemensam tidskrift, med redaktion i Oslo och med Ingegerd Aschan som en av två svenska representanter och redaktörer. Tidskriften fick namnet *Drama, nordisk teaterpedagogisk tidskrift*.

I första numret av *Drama* skriver den svenska redaktören Ingegerd Aschan:

*”Den norska tidskriften Dramas erbjudande att göra sitt blad till en nordisk tidskrift är det flottaste anbud någon förening kan få. En tidskrift – ett ansikte. En tidskrift – ett vapen! Tack för det! Måtte vi lyckas att en för alla, alla för en, visa den dramatiska verksamhetens mångskiftande möjligheter och pedagogiska, livgivande styrka, och göra den till en glad kommunikation mellan varje vrå av vårt vidsträckta Norden.”*²¹

Tidskriften Drama visade sig bli ett svårstyrt pastorat, skulle de nationella redaktionerna vara den instans som accepterade artiklar från länderna, eller skulle redaktionen i Oslo bestämma? I Sverige hade Föreningen för dramatisk verksamhet decentraliserat ledarskapet till att rotera i sina fem regioner, hur skulle det fungera visavi redaktörerna?²²

Och mellan redaktionerna och resp lands dramapedagoger gick en skiljelinje i dramatisk metod, fokus på dramapedagogik eller dramaterapi? Dramaterapin hade haft förespråkare och framgång, dramat och improvisationen, skapande dramatik och gruppdynamik skulle frigöra och hela människan.

Detta var en tid då allehanda frigörelsemetoder cirkulerade på marknaden. En av de mera framträdande var ”sensitivitetsträning” (Definitioner: Metod att låta människor i en grupp granska och avslöja varandra för att därigenom vinna självkännedom och förmåga att öppet umgås med andra²³, gruppterapimetod som går ut på att deltagarna skall kunna öppet analysera och diskutera egna och varandras problem²⁴). Denna metod föreföll vara som klippt och skuren för dramaterapi.

²¹ Drama, nr 1 omslagets sid 2, citerat efter Rasmusson sid 108.

²² Rasmussen sid 53

²³ Wiktionary

²⁴ Synonymer.se

Flera dramapraktiker utövade och deltog i sensitivitetsträning, med delvis förskräckligt resultat, en deltagare efterlyste psykologer och terapeuter för att efteråt ta hand om de upprörda känslor som utvecklades.²⁵ Dramaterapin stod inför legitimitetsproblem, vilka anspråk på terapeutisk giltighet kan dramapedagogiken ställa? Ingegerd Aschan tog tidigt upp i Drama riskerna med att låna metoder från psykoterapi i dramaarbetet.

En förgrundsgestalt i dramaterapi är Jacob Moreno i Wien som förordade utlevande spontanteater, vid hans första föreställning 1911 avbröts skådespelets första replik av en åskådare, och därefter improviserades. Morenos uttryck var samtida med modernismens förkastande av allt figurativt och sammanhängande och hans idé var att en rening av individen sker genom att leva ut sina känslor med teatern som medium, en inställning som han motiverade bl a i egenskap av läkare och psykoterapeut.

En nytolkare och tillskyndare av Moreno blev Richard Courtney som med sin sedermera klassiska bok *Play, Drama and Thought* (1968) uppmanar dramapedagogerna att använda Morenos övningar i terapeutiskt syfte. Den färskaste boken togs upp vid den yrkesinriktade dramatikkursen vid litteraturvetenskapliga institutionen i Lund och Ingegerd Aschan kritiserar grundligt hela fundamentet Courtney redovisar, inga estetiska teorier om drama som konstutövning och förkastar hans rekommendationer att använda Moreno för terapeutiska syften. Hon skriver

*”Detta är oansvarigt. Psykodrama försiggår i en utvald terapigrupp där alla söker hjälp för svårigheter och ledningen omhändertas av en mycket erfaren och medveten ”director”. Man arbetar på olika djupa nivåer och når personlighetskärnan, och det kan vålla mycket svårbemästrad upprördhet som kräver medicinsk färdighet för att handha. Det är nödvändigt när man handskas med dramatisk pedagogik att den åtskiljs från psykodrama och att man har en klar rollteori och ett klart rollbegrepp. Jag kan inte finna att Courtney har det.”*²⁶

Vidare hon understryker att rollbegreppet i drama och teater väljs att gå in i en roll och att leva sig in i den, som konstnärlig form.²⁷

Hon, kan man säga, gör en gång för alla upp med synsättet vid tillämpningen av dramatisk metod är pedagogik och terapi poler på en linjär skala, och där man godtyckligt kan röra sig, det är en gradskillnad. Hon gör en distinkt artskillnad, dramaterapi är en medicinsk behandlingsform där professionen valt dramatisk gestaltning som en av flera metoder. Dramapedagogik är något helt annat, ett långt vidare begrepp som handlar om lärande, att arbeta med allmänna frågor i symbolisk form.

Ingegerd Aschans arbete med denna fråga har långtgående räckvidd. Distinktionen mellan lärande, också lärande av jaget, som dramapedagogiken åsyftar och å andra sidan behandlande terapi är inte glasklar för utövande dramapedagoger. Idag, när när stödformer för alla tänkbara kategorier av reellt eller självupplevt utsatta personer organiseras är just

²⁵ Rasmusson sid 118

²⁶ Aschan sid 30-32

²⁷ Detta avsnitt följer Rasmusson, sid 115-118

denna gränsdragning relevant, då klienterna gärna har självbild av missgynnade (offer) och som förstärks av att de just grupperats så, inte minst av dramapedagogen. Svårigheten belyses i en av de få studier som gjorts i detta avseende (fyra dramapedagoger som ledare för olika barngrupper intervjuas om gränsdragning mellan pedagogik och terapi):

"(X) det måste finnas ett gränsland eftersom terapi och drama också ibland handlar om samma saker, men jag vet inte om det är ett farligt gränsland men att det kan bli det".

Y tror att det finns en jättestor risk att det skulle kunna bli terapeutiska situationer om man som ledare inte kan sätta gränser, som inte förstår "nu är det dags att stoppa". Hon tror tom att det skulle kunna bli övergrepp på deltagarna om man inte har den förmågan.

Z tycker att det kan vara ok att hamna i gränslandet ibland, om gruppen är stark och som bär går det, men så fort hon känner att en grupp är lite spretig så går det inte. Man får alltid vara varsam och inte gå in och bli terapeut. "För man kan ju ställa en massa följdfrågor så att det blir terapi."

Kapitel 6 Akademien, igen

1971 gjorde Ingegerd Aschan ett återtag till akademien, denna gång som forskarstuderande i litteraturhistoria i Lund. Institutionen hade sedan en tid tillbaka en särskild studielinje på grundnivån, Drama –teater-film, som föreföll lägligt. För att söka förstå varför hon sökte sig till Lund, i stället för det vid första påseende mer näraliggande alternativet Uppsala, bör man kanske undersöka konturerna i den akademiska geografin i ämnet.

I Uppsala fanns pionjären Kerstin Westman-Berg vars doktorsavhandling 1962 hade brutit ny mark, om Carl Johan Love Almqvist kvinnouppfattning, onekligen lockande för almqvistentusiasten Aschan. I Stockholm fanns Erland Lagerroth som professor, Lagerlöfsspecialist men i övrigt mer generalist än dramatikorienterad. Så, i Lund var Ingvar Holm, giganten som 1965 skapat Drama-teater-film som särskilt studieämne i litteraturvetenskap. Och Ulla Brita Lagerroth som också disputerat på Lagerlöf men undervisningsmässigt lagt an på dramatisk framställning. Och, slutligen, Ulf Gran som var primus motor och regissör i studentteatergruppen Proteus.²⁸

Vidare: "År 1971 startade yrkesinriktade utbildningar i drama(tik) vid Lunds, Göteborgs, Uppsala och Umeå universitet samt vid Stockholms högskola. Först omfattade den bara en termin men 1973 utökades den till två och 1977 till tre terminer. Kurserna fick stor betydelse för att bredda intresset för drama och ge många lärare mod och kunskap att föra

²⁸ Av många ansedd som den första fria teatergruppen i Sverige. Spelade klassiskt och nyskrivet drama men med en stark regi och instruktion – tvärtemot lagarbetsmetoder. Efter teaterteoretikern Grotowski, fattigt, nära publiken

in drama i undervisningen. För några blev det starten till arbete som dramapedagog. Dessa kurser avvecklades successivt under 1980-talet.”²⁹ Det är troligt att Ingegerd Aschan här såg en möjlighet att i Lund också bidra till kompetensutveckling av aktiva dramapedagoger.

Säkert inte oviktigt i sammanhanget var Statens Scenskola i Malmö där hon undervisade fram till 1975, alltså också efter sina forskarstudier.

Ingegerd Aschan deltog i doktorandprogrammet handledt av Ulla-Brita Lagerroth men förvånansvärt lite finns att upptäcka av egen forskning. Men i ett avseende finns ett starkt bidrag till den då aktuella dramateoretiska debatten.

Det är den starka kritik hon redovisar visavi dramaterapi som medicinskt tillämpbar metod och hon avvisar totalt dramatik som behandlingsmetod, (se föregående kapitel) likaväl som hon bejaktar dramapedagogik som relevant lärande och danande.

²⁹ Citerat efter Grünbaum och Hägglund

Emilie Högvist - en förebild för Tintomara?

Emilie Högvist föddes i Stockholm 1812 och dog i Turin 1846 i lungsot och förmodligen cancer. Hon tillbragte sin barndom vid baletten på Kungl. Teatern och debuterade som skådespelerska vid samma teater 16 år gammal, 1828. Hon var högt uppburen som sin tids talangfullaste skådespelerska och sågs både i komedier och tragedier. (Som Ofelia, Julia och Jungfrun af Orléans.)

Hennes skönhet och grace var frappant. Hon var älskvärt gästfri och generös och höll salong i sitt hem vid Gustav Adolfstorg. Hennes beundrare var många och hon var älskarinna till kronprins Oscar (I). Med honom hade hon två söner, som senare uppfostrades i Ryssland. Emilie var vacker, ganska lång och mycket smärt. Hon älskade att klä ut sig i frack, hög hatt och lätt antydd mustasch, gå ut på stan inkognito och se hur damerna reagerade på denna "mansperson".

Det finns många andra tänkbara förebilder till Tintomara i verkligheten; den djärva adelsflickan du Rietz och den säregna fröken Bruce som ansågs tvekönad och flera andra, än flera litterära förebilder som t.ex. Esmeralda i Hugos Ringaren i Notre Dame och Goethes Mignon.

Men Emilie ligger så nära till hands. Hon stod i sitt flor på 1830-talet samtidigt som Almqvist var som mest produktiv och därtill var teaterrecensent. Hon var som barnfödd på Operan och en fattig flicka. Hon dansade balett, hon övade dragningskraft på såväl män som kvinnor och var oåtkomlig tills hon mot slutet av sitt liv drabbades av en gränslös men obesvarad kärlek och dog vid 34 års ålder 1846. Hon hade förbindelse med kungahuset - liksom Tintomara. Ljussignalerna mellan slottet och Emilies fönster vid Gustav Adolfstorg var klartecknet för Kronprins Oscar.

Almqvist har därtill skrivit en pjäs "Zariska" 1839, där den infama zigenerskan skulle gestaltas av Emilie Högvist, och hon skulle sjunga på två förföriska toner en trolldång som Adolf Lindblad ålades att skriva så enkel att Emilie kunde klara musiken (uppgifter från U.B. Lagerroth: Perspektiv på Almqvist 1973).

Emilie Högvists porträtt hänger i Kungl. Teaterns foajé. Hon håller i handen en guldlornjett som hon fått av Oscar I. Porträttet borde hänga i Dramatens foajé. Hon är vår första stora svenska skådespelerska och måhända har hon inspirerat vår första stora dramatiker, Almqvist.

Inggerd Aschan

(I.A. spelade mor Clara på
Teatern i Gamla stan 1953.)

Kapitel 8 Hjalmar Bergman och Wadsterås

Den påfrestat vitsiga kapitelrubriken får snart en förklaring. Men det förekom en andlig trafik, skild åt i tid och rum mellan Bergmans Örebro och Ingegerd Aschans Västerås, men vektoriserande mot Läroverksteatern. Resultatet blev en resning av Bergmans mer obemärkta verk och en livslång Bergmanrelation för Ingegerd Aschan.

Läroverksteatern satte upp *Skuggan* 1957, en lätt titelförvanskning av Bergmans dramastycke *En skugga* från 1908, ett ungdomsverk, som ingick i hans samling Marionetter. De övriga två Styckena var Döden arlekin och Herr Sleeman kommer. Kammartragedierna *Sleeman* och en skugga hade båda liknande tema: kärlekens omöjlighet för en ung kvinna att underkasta sig en äldre försörjare, men upplösningen olika, i det ena fallet omedelbar död, i det andra, och kanske värre, underkastelse till livslångt lidande.

Handlingen i *En Skugga* är att en ung flicka, Vera skall mot sin vilja giftas bort med en rik gammal man och beslutar därför att på bröllopsmorgonen fly tillsammans med sin älskade som varit hos henne hela natten. Denne har satt sin dräng som vakt för att inte bli tagen på bar gärning med sitt otillåtna besök. De framlagda brudgåvorna har dock väckt drängens snikenhet och då hans herre vägrar att stjäla dessa med blir han nedstucken av drängen som försvinner med dyrbarheterna. Då mordet upptäcks får Vera en chock men kämpar tappert för att rädda äran på sin döde älskade som orättvist beskylls för stölden.

Bergman-teater i Västerås?

Den korrupta idyllen Wadköping som förknippas med Bergman uppväxt i Örebro och kanske framförallt med komedin *Markurells i Wadköping* hade inte nämnvärt påverkat staden eller dess teaterliv. Ingegerd Aschan tog fasta på Bergmans bergslagslitteratur, med källor och figurer från hans vida ungdomsresor, långt norr från örebroslätten. Hans författarskap hade mer gemensamt med Bergslagen än Örebro. Hon föreslog i en debattartikel i Folkbladet för Västmanland 20/11 1961 att Västerås som kulturstad skulle fylla ut detta horror vacui, och helt sonika etablera en Hjalmar Bergman-teater i Västerås, som då också var rubriken på artikeln. Förmodligen hade hon en uppgradering och en repertoaridé för Västmanlands länsteater i åtanke.

Men, hon skulle ändå leverera mera Bergman.

Eva

Komedin *Eva* skrevs 1907-08 två år före genombrottet med Hans Nåds Testamente, och manuskriptet hade varit försvunnet i 44 år. Gullbergs nyblivne svärfader teatermannen August Lindberg hade 1908 försökt få Södra Teatern att acceptera pjäsen men misslyckats. Bergman själv hade försökt få Selanders resande teatersällskap att anta pjäsen. Han skriver till sin svärfar den 16 maj 1909 ” Den olycksfågeln ”Eva” får nu definitivt läggas ad acta.

Selander har återsänt den med förklaringen: ”att hans sujetter (skådespelare) icke besitta tillräckligt farce(fars)-humör.”³⁰

Manuskriptet hade inte bara bildligt lagts ad acta, manuskriptet hade försvunnit. Hjalmar Bergmans dotter, Stina Bergman återupptäcker sensationellt den treaktade komedin *Eva* 1953.

Läroverksteaterns uppsättning av *Eva*, som då blir urpremiär, sker 1979 med premiär 13 juni Gunborg Wildh i titelrollen som Eva Josefina Löf.

Om urpremiären på *Eva* av Hjalmar Bergman kunde man läsa ur Sigrid Kahles³¹ recension i SvD 1979: ”... alla förkroppsligade Molièrska och framför allt Hjalmar Bergmanska krumelurer som nog kan spåras lika mycket till Ingegerd Aschan som till Hjalmar Bergman. Dramaten bör gottgöra sitt misstag från 1908 och sätta upp *Eva* i sin repertoar.”³²

³⁰ Ek

³¹ Sigrid Kahle, legendarisk kulturperson och amatörteaterledare

³² Som framgått tidigare var det inte Dramaten som refuserade utan Södra Teatern

Bilaga 1 Ingegerd Aschans produktioner

Produktioner vid Svenska Teatern i Vasa, se bilaga 2

Läroverksteatern i Västerås

Annat

Verk	produktion	roll	Namn	Anmärkning
1953 Maskerad Ludvig Holberg	<i>Lars Edström</i> Lars Gustafsson Regiassistent Ingegerd Aschan			
1954 Så tuktas en argbigga William Shakespeare		Petruccio	Lars Gustafsson Malin Berge	
1955 Doktor Knock Jules Romain				
Kattresan Ivar Arosenius	Mask: Lass Lassen Dirigent: Rolf Lindborg			
1956 Flickorna från Vinterbo Günter Eich				
1957 Systrarna Walentin Corell				
Skuggan Hjalmar Bergman		Vera, bruden Brudgummen Erik (älskaren) Mattias (drängen) Tärnor/marskalkar		
Björnen Anton Tjeckov				
Pyramus och Thisbe William Shakespeare				
Blodsbröllop Garcia Lorca	Scenografi: Leif Sundberg Kapellmästare: Peter Berggren Dekor: Peter Berggren	Månen Döden Leonardo Bruden	<i>Etienne Glaser</i> Göran Gustafsson Sten Bergström Anita Dahl Kerstin	Senare skådespelare

			Andersson, Anita Johansson, Eva Lis Hanspers Erik Persson	
1958 Kärleksgåvan Christofer Fry				
Galgmannen Runar Schlilt				
Leonce och Lena Georg Blüchner	Scenografi och dekor: Peter Berggren			
1959 Tokiga grevinnan i Chaillot Jean Giraudoux				
1960 De osynliga Ludwig Holberg				
Så synd jag måste gå Harry Hacksell				
1961 Tokiga grevinnan		Grevinnan	Marie Bohm Göran Gustafsson Lars Nyman Anders Berge Mårten Sandberg Enar Bergsman	
1963 Biederman och pyromanerna Max Frisch	Dekor: Peter Berggren	Wilhelm Eisenring	Lars Nyman Ann Löfgren Marie Bohm Tom Deutgen <i>Peter Löwenhielm</i>	
Hiopplytos Euripides				
1964 Medea Euripides				
1965 Marius Marcel Pagnol				Avskeds- föreställning för rektor Leif Stenström

1967 Varför han inte åt sin tredje mazarin Hans Hacksell				
1969 Stormen William Shakespeare				
1970 Tango Slawomir Mrozek				
1972 För sant för att stå ut med G. Bernhard Shaw				
1978 Tolvskillingsoperan Bertholt Brecht'	Scenografi: Gunborg Wildh	Sjörövarjenny	Gunborg Wildh	Uppfördes på Länsteatern
1979 De löjliga preciciöserna Moliere				
Eva Hjalmar Bergman		Eva Josefina Löf	Gunborg Wildh	
1980 Dido och Aenaes Henry Purcell	Musikledning: John Jones med Rudbeckianska skolans kammarorkester			
Orfeus och Eurydike Gluck	Se ovan		<i>Ann Hallengren</i>	Senare operasopran
1981 Så tuktas en argbigga William Shakespeare				
1983 Drottningens Juvelsmycke Carl Jonas Love Almqvist				
1984 Medeas barn Susanne Osten och Per Lysander				
Åskan (??)				
1985				

Patrasket Hjamar Bergman				
Lysistrate Aristofanes				
1986 Tokiga grevinnan Jean Giraudoux				
Figaros bröllop Komedi/opera?				
ODATERADE				
Försvunnen fånge Förf?			Gunborg Wilth	Om Chilejuntan
Folk och rövare i Kammomilla stad Thorbjörn Egner			Gunborg Wilth	

40 produktioner

Bilaga 2 till Ett liv i drama - Ingegerd Aschan

Avskrift artikel i Åbo Underrättelser onsdagen den 23 augusti 1950

Förstasida

Ung dam konstnärlig teaterchef i Vasa

Vasa teater får denna säsong för första gången i sin historia en kvinnlig konstnärlig ledare, Carl-Axel Hecknert som stod för chefskapet senaste år har flyttat tillbaka till Sverige, och teaterns direktion grubblade säkert en stund innan den kunde besätta den viktiga posten. Anbudet gick till fil. mag

Ingegerd Aschan, regielev vid Dramaten. Den första september samlas sujetterna vid Vasa teater, men en ambitiös, konstnärlig ledare skall naturligtvis sätta sig in i förhållandena i god tid, och därför råkade vi magister Aschan redan igår, vid stockholmsbåtens ankomst.

Förtjusande unga magister Aschan är förresten inte obekant för Åbopubliken. För något år sedan uppträdde hon på studentkåren som fröken Julie i Gunnar Planthabers akademiska turné som sträckte sig ända till Lovisa. Men därefter sökte hon sig till Dramatens regikurs, kom in i den första kullen, vilket inte alls var lätt med många sökande, och nu är utdimetterad från denna kurs,

På Dramaten hade vi ypperliga lärare omtalar magister Aschan, jag vill bara nämna Olof Molander, Rune Carlsten och Af Sjöberg, Men jag lärde mig också väldigt mycket av Gunnar Planthaber, han är förresten död sedan några år tillbaka. Och när jag fick anbudet från Vasa slog jag förstås till. Det kommer att bli mycket intressant, och uppriktigt sagt

(Forts på tredje sidan)

är jag lite nervös över att efterträda en förmåga som Heiknert. Han var ytterst omtyckt i Vasa och fick massor av lovord för de pjäser han satte upp.

Höstrepertoaren

Den 28 september har vi vår första premiär, säger teaterchefen, och vi börjar med resande utan bagage av Jean Anouilh, en av hans verk som inte spelats i Finland förut. Men det är en underbar sak, och jag hoppas att den ska slå an på den kräsna vasapubliken. Som andra program tänker vi ta upp ett sångspel, Lilla Hovkonserten, den har tidigare getts i Helsingfors. Den tredje premiären är svensk, Lunchrasten av Herbert Grevelius. I december ska vi spela en äkta fars, jag har en bra sak på lur, men namnet är ännu inte klart.

Nej, själv tänker jag inte uppträda, man måste koncentrera sig på en sak i sänder. Eventuellt kanske jag ändå på värkanten samlar mig till en riktigt stor sak, men om det sen blir av återstår att se, fortsätter magister Aschan. Med Planthaber spelade jag nästan alla stora tragiska roller och det är närmast en sådan jag menar. Vasa teater har annars 12 engagerade skådespelare och i år blir det som vanligt en mängd

nyförvärv

Vi får en artist från Dramaten det är förresten inte varje säsong Vasa teater har en sådan, hon heter Ulrika Modin och är mycket lovande. Sven Ahlen kommer direkt från Dramatens elevskola och Bengt Schött från Göteborg. Bland de nya från elevskolan i Helsingfors vill jag nämna Erik Granberg, som i sommar blivit mycket uppskattad på Lilla teatern.

Men det blir en massa underlig språkförbistring på scenen, alla våra herrar talar rikssvenska och bland damerna finns det som sagt både finländare och svenskar. Men Vasa teater har alltid haft rikssvenska skådespelare, så publiken är van vid blandspråket. Men ibland känns det underligt att komma in i en alldeles obekant ensemble där man inte alls känner vad skådespelarna kan prestera. Då är det inte lätt att sätta upp en pjäs.

Och så ska Vasa teater resa till Umeå på gästspel. Om vi kommer till Åbo under vinterns lopp vet jag inte än. Men förstås vore det trevlig! Några gäster har jag heller inte skrivit kontrakt med än, Det blir en till våren, men jag vill inte säga vem det är fråga om. Säger magister Aschan och verkar mycket hemlighetsfull.

Vasapubliken kommer säkert att bli nöjd med sin nya konstnärliga ledare, hon förefaller vara den rätta personen för denna uppgift. Teatersalongen i Vasa som inte varit lika inbjudande som vår åboscens skall förresten piffas upp. Stadsstyrelse har föreslagit att teatern ska få ett anslag om 700.000 mark för diverse förbättringar. Stolarna skall förnyas, väggarna skall förses med panel och golvet ska höjas så att det blir god utsikt från varje plats, men allt detta blir knappast klart denna säsong. Till en början får publiken nöja sig med det som chefen Ingegerd Aschan kan bjuda sin publik på och vi tror det kan är rätt mycket.

teaterchef i Vasa

Vasa teater får denna säsong för första gången i sin historia en kvinnlig konstnärlig ledare. Carl-Axel Heiknert som stod för chefskapet senaste år har flyttat tillbaka till Sverige, och teaterns direktion grubblade säkert en stund innan den kunde besätta den viktiga posten. Anbudet gick till fil. mag. Ingegerd Aschan, regielev vid Dramaten. Den första september samlas sjuetterna vid Vasa teater, men en ambitiös konstnärlig ledare skall naturligtvis sätta sig in i förhållandena i god tid, och därför råkade vi magister Aschan redan i går vid stockholmsbåtens ankomst.

Förtjusande unga magister Aschan är förresten inte obekant för åbopubliken. För något år sedan uppträdde hon på studentkåren som fröken Julie i Gunnar Planthabers akademiska turné som sträckte sig ända till Lovisa. Men därefter sökte hon sig till Dramatens regikurs, kom in i den första kullen, vilket inte alla var lätt med många sökande, och är nu utditterad från denna kurs.

— På Dramaten hade vi ypperliga lärare, omtalar magister Aschan, jag vill bara nämna Olof Molander, Rune Carlsten och Alf Sjöberg. Men jag lärde mej också väldigt mycket av Gunnar Planthaber, han är förresten

död sedan några år tillbaka. Och när jag fick anbudet från Vasa slog jag förstås till. Det kommer att bli mycket intressant, och uppriktigt sagt

(Forts. på tredje sidan)

Hassan Abd simmade to

Wärle avbröt,

LONDON, 22 aug. (FNB—Reuter)

Precis klockan 2.31 senaste natt avlossade ordföranden i simklubben i Calais en grön ljusraket och samtidigt kastade sig 24 kanalsimmare i vattnet, som nu var lugnt och tillräckligt varmt. Vinden var nästan obefintlig. Strålkastare belyste de tävlande, en klar stjärnhimmel glimmade över simmarna och talrika fotografer knäppte bilder av deltagarna. Ett tusental morgontidiga åskådare slog vad om utgången av tävlingen mellan de aderton manliga och sex kvinnliga simmarna. Daily Mail har uppställt två förstapris.

Alla 24 var väl förberedda för tävlingen. De sex damerna hade inte några raffinerade bikinidräkter utan hederliga baddräkter, och ovanpå bottenmålningen hade de ytterligare ett skyddande fettlager. Samma försiktighetsåtgärder vidtogs av de manliga deltagarna, kanske minst av den äldsta.

NVÄGSSTREJK

tisdagen 10... sedan var i fiendens hän-
som för en tid sedan Korea beräknas nord-
der. I nordöstra Korea beräknas nord-
koreanerna ha omkring 80.000 man,
vilket motsvarar nio divisioner
Vid taegufonten står nordkoreanernas
pansarkärlar och de närmar sig Taegu.
Sex pansarvagnar har förstörts.

Nordgeneral stupar

KOREAFRONTEN, 22 aug. (FNB—
Reuter) Kommunistiska gerillastyrkor
gick på tisdagsmorgonen mot Taegu
och talrika sammanstötningar ägde
rum i staden, meddelas från sydko-
reanskt håll.

Befälhavaren för fjärde nordko-
reanska divisionen general Pak Sung
Suk stupade för tre dagar sedan i stri-
derna vid Tjangjong, uppges sydko-
reanerna vidare.

Ett plan från ett engelskt hangar-
fartyg har sänkt en kamouflerad
patrullbåt och skadat flere mindre
fartyg i trakten av Mokpo. Vid flyg-
anfall utmed floden Taedong ända
fram till nordkoreanernas huvudstad
Pjongjang har stora skador åstadkom-
mits på förråd och oljecisterner. Det
amerikanska flyget som på måndagen
gjorde över 500 uppstigningar i ut-
märkt flygväder, fortsatte på tisdagen
sina angrepp mot nordkoreanska kon-
vojer och truppkoncentrationer och
gav marktrupperna ett värdefullt stöd.
Anfallen riktades mot tidigare huvud-
staden Taejon och omkring ett dussin
andra städer överallt i Sydkorea. Ban-

ingatt uppgifter om möten
sammankomst. Vid sin ordinarie ses-
sion på tisdagen fortsätter rådet att
diskutera hela koreafrågan.

UNG DAM —

(Forts. från första sidan)

är jag litet nervös över att efterträda
en förmåga som Heiknert. Han var
ytterst omtäckt i Vasa och fick mas-
sor av lovord för de pjäser som han
satte upp.

Höstrepertoaren

— Den 23 september har vi vår
första premiär, säger teaterchefen och
vi börjar med Resande utan bagage
av Jean Anouilh, en av hans tidigare
pjäser som inte har spelats i Finland
förut. Men det är en underbar sak,
och jag hoppas att den skall slå an
på den kräsna vasapubliken. Som
andra program tänker vi ta upp ett
sångspel, Lilla hovkonserten, den har
visst tidigare getts i Helsingfors. Den
tredje premiären är svensk, Lunchras-
ten av Herbert Grevenius. I december
skall vi spela äkta fars, jag har en
bra sak på lur, men namnet är ännu
inte klart.

— Nej, själv tänker jag inte uppträ-
da, man måste koncentrera sig på en
sak i sänder. Eventuellt kanske jag
ändå på värkanten samlar mig till en

huset besökte huvudstaden.
Prinsessan Beatrice anlände till
Madrid med flyg från Lissabon till-
sammans med sin make, prins Ales-
sandro Torlonia. Hundratals monar-
kister mötte dem på flygfältet.

riktigt stor sak, men om det sen blir
av återstår att se, fortsätter magister
Aschan. Med Planthaber spelade jag
nästan alla stora tragiska roller och
det är närmast en sådan jag menar.
Vasa teater har annars 12 engagerade
skådespelare och i år blir det som
vanligt en mängd

nyförvärv

— Vi får en artist från Dramaten
det är förresten inte varje säsong
Vasa teater har en sådan, hon heter
Ulrika Modin och är mycket lovande.
Sven Ahlen kommer direkt från Dra-
matens elevskola och Bengt Schött får
vi från Göteborg. Bland de nya från
elevskolan i Helsingfors vill jag näm-
na Eula Granberg, som i sommar har
blivit mycket uppskattad på Lilla
teatern.

— Men det blir en underlig språk-
förbistring på scenen, alla våra herrar
talar rikssvenska och bland damerna
finns det som sagt både finländare
och svenskar. Men Vasa teater har
alltid haft många rikssvenska skåde-
spelare, så publiken är van vid bland-
språket. Men det känns underligt att
komma in i en alldeles obekant en-
semble där man inte alls känner till
vad skådespelarna kan prestera. Då
är det inte lätt att sätta upp en pjäs.

— Och så skall Vasa teater resa
till Umeå på gästspel. Om vi kom-
mer till Åbo under vinterns lopp vet
jag inte än. Men förstås vore det trev-
ligt! Några gäster har jag inte hel-
ler skrivit kontrakt med än, möjligen
blir det en till våren, men jag vill in-
te säga vem det är fråga om, säger
magister Aschan och verkar mycket
hemlighetsfull.

Vasapubliken kommer säkert att bli
nöjd med sin nya konstnärliga leda-
re, hon förefaller att vara den rätta
personen för denna uppgift. Teatersa-
longen i Vasa som inte har varit lika
inbjudande som vår åboscens skall
förresten fiffas upp. Stadsstyrelsen
har föreslagit att teatern skall få ett
anslag på 700.000 mark för diverse
förbättringar. Stolarna skall förnyas,
väggarna skall förses med panel och
golvet skall höjas så att det blir god
utsikt från varje plats, men allt detta
blir knappast klart denna säsong. Till
en början får publiken nöja sig med
det som chefen Ingegerd Aschan kan
bjuda sin publik och vi tror att redan
det är rätt mycket

Varje dag förs sårade från de sydkoreanska slagfälten till
fältläsarettan och där börjar för den sårade soldaten män-
ga gånger den långa vägen hem: Hans adresskort och
identitetskort kontrolleras, hans anhöriga underrättas och
efter en lång sjukhusvistelse (om han klarar sig alls) är
han klar att vända hem — eller kanske tillbaka till fron-
ten. Här är det en svårt sårad amerikansk marinsoldat,
som får den första vården.

Bilaga 3 Röster om Ingegerd Aschan

”Vår regissör är underbar. Hon blir aldrig trött och hon lär oss vad teater verkligen är. Vi är lyckliga över att få spela för henne”, säger Ruth Lindgren i ett klipp från 1961. Inför *Leonce och Lena* iscensatt året innan och som regissören Ingegerd Aschan på bilden diskuterar med fr vänster Dagmar Gårding, Göran Gustavsson, Anders Berge och Sirje Spuhl.³³

”– Det var förgubbat på skolan och lågt i tak, sade hon senare. Vändpunkten och trivseln kom när teaterverksamheten tog fart.– Jag undrar om hon stått ut med att vara lärarinna utan läroverksvindens teater, sade Leif Sundberg.”³⁴

”– Det var en speciell stämning uppe på teatervinden – verkligen att lämna det vanliga köret i skolan – något magiskt, minns Anders Berge, fyrtio år senare. Teatern var att spränga gränser ut mot fantasin – där blev en annan värld plötsligt möjlig. Kul arbete som band oss samman. Omklädningen, sminkningen och förberedelserna för att gå in i rollen utgjorde en förvandling som kom att påverka en på många plan. Utvecklande – med spår in i framtiden... Ingegerd Aschan gav det hela en professionell prägel, genom att satsa sitt hjärteblod i uppsättningarna. Det blev på allvar. Hon var en dramatisk person med kraftfulla känsloutspel. Hon levandegjorde texterna utan att detaljstyra oss som skådespelare. Man hade en frihet att vara där med sin person, även om hon uttryckte vad hon tyckte och tänkte. Ja, ibland fick hon spel: grät och bråkade att någon inte tog ut svängarna tillräckligt. Hon kunde gå nere längst i lokalen och gråtande ropa ut sin

³³ Arosensis. Anders Berge deltog bl a i uppsättningen av Tokiga grevinnan 1961

³⁴ Arosensis, Leif Sundberg var scenograf för uppsättningen av Blodsbröllop och inspirerade kapellmästaren Petter Berggren till att bli dekoransvarig för flera senare uppsättningar

besvikelse. Stämningen blev tryckt – men hon kom alltid igen och gick oss till mötes på nytt – och arbetet kunde fortsätta.

Innan premiärerna var hon halvt upplöst av nervositet och ville in i det sista rätta till skavankerna. Det gjorde ju inte precis oss skådisar lugnare... Efter första föreställningen samlades vi på kvällen hemma hos henne för fest. Då var all hennes oro som bortblåst och hon var positiv och bekräftande. Det var roliga och uppsluppna tillställningar.

Vi höll på fram till på morgonkulan. När VLT (Västmanlands läns tidning) kom i brevlådan flockades vi kring recensionen. Glädje eller besvikelse. Sen en livlig palaver om vad vi tyckte – innan vi drog oss hemöver... ”³⁵

Ann Hallenberg

Västerås Läns Tidning 14 mar 2015 (intervju gjord av Bigit Ahlberg-Hyse)

När Ann Hallenberg var sex år bestämde hon sig för att bli operasångerska. Det visade sig vara ett rätt beslut. Alternativet hade varit arkeolog.

Ann Hallenberg har samma smittande energi nu som när hon gjorde ”Orfeus och Euridike” i Läroverksteatern med Ingegerd Aschan som regissör. Vi minns det som i går. Fast det var 1990.

– Ja, samma år som jag började på Operahögskolan.

När hon fick den berömde Erik Saedén som lärare hade hon redan en gedigen grund:

– Uppväxtåren i Västerås med Aschan inom teatern och Birgitta och Bror Samuelson inom sången betydde oerhört mycket för mig, sceniskt och musikaliskt.

Facebookgrupp: Elever till Ingegerd Aschan

Lotta Ring

September 11, 2013

Jag tänkte bara säga att jag är tacksam över teateråren på Rudbeck. Varje gång jag kommer på en scen eller i en talarstol slipper jag ångest och skräck, bara jag vet vad jag ska säga ...

³⁵ Arosensis

Det var god träning för livet helt enkelt. Dessutom gav det nog lite hjälp på traven när man blir ombedd att dansa indisk dans på konferens och 100 pers tittar på. Bara att ge järnet ...

Lotten Gustafsson Reinius

March 18, 2009

Jag tror jag har lite bilder från Juvelsmycket, men sen måste jag komma förbi en skanner också... Men tanken är iallafall väckt.

Jonas Olsson

February 4, 2009

Minnen av Ingegerd Aschan

Vi har alla många roliga minnen av Ingegerd. Hon kunde festa som en tonåring. Minns en premiärfest då hon bunkrade upp med Vino Tinto. Alla skulle dricka! Med tanke på att hon var lärare och vi alla var omkring 16, 17 år var det kanske inte helt politiskt korrekt. Sen dansade hon hela natten, halt som hon var, med John Jones, som inte protesterade.

En annan episod var när de repeterade Tokiga Grevinnan och Martina i en scen skulle blåsa i en visselpipa! Martina blåste lydigt så hon blev blå och alla höll för öronen för det genomträngande pipet, men varje gång vrålade Ingegerd att för i helvete blåsa i pipan. Hon kunde inte höra... Hon var inte bara blind, krumryggad och halt, hon var döv också!

Ulf Gabrielsson Dax att yttra sig känner jag. Har äntligen skaffat Facebook. Den översexuella terriern hette Hugo. Hundfan satte på allt som fanns. Lyktstolpar, papperskorgar, VL-bussar. Den var oxå konstant kass i magen så hundfan förpestade tillvaron titt som tätt genom att lätta på övertrycket i magen. Man kunde sitta och prata teaterhistoria eller dramaturgi när plötsligt en extrem stank fyllde teaterlokalen. Alla tittade nervöst på varann för att hitta den skyldige. Aschan sade alltid med glatt humör att Hugo var den skyldige. PANIK!!!! Vad gör man i en sådan ytterst stressande situation!?!?. En skruvmejsel i höger näsborre var den ultimata lösningen. Va fan gör man!!! Trist att höra om Robban efter alla år.

April 5, 2012 at 2:07pm · Like

Lotta Ring

Jag minns tårtkalas hemma hos Ingegerd. På den tiden var det en nyhet med magrare gräddalternativ och det hade hon naturligtvis köpt hem, och vi vispade och vispade ... Det blev nog en rätt rinnig tårta om jag minns rätt. Jag var lite rädd för henne samtidigt som jag tyckte om henne.

Kerstin Frykberg Andersson

Har denna sida somnat in eller... jag ser att senaste inlägg var den 30/8 2009!!! Nåja, jag ingick i Aschans ensemble runt 1980. Vi satte bl a upp Strindbergs Pelikanen, Mrozecks Tango, Pursells Dido och Aeneas m m. Någon som var med? Och är det nån som har foton?!

Håkan Jerrhage

May 4, 2009

Jag blev väldigt glad att se att Ingegärd Aschan och Rudbeckianska skolteatern fanns här på Facebook. Jag härstammar från stenåldern och tog studenten på Rudbeckianska 1970, eller som vi sa då gymnasiekompetens. Vi var en frivillig teatergrupp som improviserade och repeterade. Höjdpunkten var när vi spelade Don Perlenplin av Federico Garcia Lorca. Jag hade rollen som Don Perleplin och Leena (jag söker dig) spelade den sköna Belissa. På den tiden gjorde man ett specialarbete. Mitt var en monolog av Anton Tjechov: "Om tobakens skadlighet." Den framfördes för klassen, våren 1970.

Yvonne Frängqvist Sundkvist

February 28, 2009

Aschan

Hej!

Jag känner inte henne så väl ,men som erfarenhet som körsångare i snart 35 år sammanlagt har jag träffat henne eller sett henne på håll i sankt lars kyrkan i början av 2000 talet och då visste jag inte eller trodde inte mina ögon men hon var en krutgumma,en livsglad legend.

Jag är glad att man har fått gjort verk med henne.

Jag tror vi övade på Förklädd Gud av L.Larsson och recitator var då Kristina Adolfsson.

Härligt va!